

A zsidókkal és a judaizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése

*Oktatási
segédlet*

1

1. A zsidókkal és a judaizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése

2. A nem tudatos előítéletek leküzdése
3. Antiszemita sztereotípiák és előítéletek kezelése
4. Az összeesküvés-elméletek megkérdőjelezése
5. Az antiszemitizmusról való tanítás a holokauszt oktatásán keresztül
6. A holokauszt tagadásának, torzításának és bagatellizálásának kezelése
7. Az antiszemitizmus és a nemzeti emlékezet
8. Antiszemita esetek kezelése
9. Az online antiszemitizmus kezelése
10. Az antiszemitizmus és a közel-keleti helyzet

A zsidókkal és a judaizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése

2016-ban a világ zsidó lakosságát közel 14,5 millió főre becsülték.¹ Ez nagy számnak tűnhet, de a zsidó közösségek általában csak bizonyos területekre koncentrálódnak, így sok diáknak kevés lehetősége volt arra - ha volt egyáltalán -, hogy megismerkedjen zsidó emberekkel, vagy hogy a zsidó hagyományokról és vallásról ismereteket szerezzen.

A személyes kapcsolat és a megértés hiányából fakadóan idővel előfordulhat, hogy előítéletekből, feltételezésekből és hallomásokból, pletykákból, mítoszokból és sztereotípiákból álló gondolatgyűtes alakul ki. Ez a fajta tudatlanság bizalmatlanságot szül, a félreértett különbségek pedig félelemhez és elutasításhoz vezethetnek. Ez termékeny talaj lehet a kirekesztés, az intolerancia és a gyűlölet számára.

A tanároknak tisztában kell lenniük azzal, hogy az ismeretek és a tapasztalat hiánya miatt valószínűbb, hogy az emberek sztereotípiákra támaszkodnak, és a korlátozott információk alapján előítéletek alakulhatnak ki egy ismeretlen csoportról (az úgynevezett „külső csoport”).

A „külső csoport” kifejezés olyanokra vonatkozik, akik nem tartoznak egy adott „saját csoporthoz”. Egy 2009-ben közzétett kutatás, amely a saját csoport preferálásának relatív erősségét vizsgálta a külső csoportokkal szemben több identitáskategória szerint (egyebek mellett testalkat, politikai nézetek, nemzetiség, vallás), arra az eredményre jutott, hogy a különböző identitások jelentősen befolyásolják az egyének másokkal szembeni viselkedését. A kutatás a következőket állapította meg:

- a saját csoport tagjai szinte minden identitáskategóriában és minden helyzetben kedvezőbb bánásmódban részesülnek, mint a külső csoporthoz tartozók; és
- a család és a rokonság a megkülönböztetés legerősebb forrása, amit a politikai nézetek, a vallás, a sportcsapat iránti lojalitás és a zenei preferenciák követnek.

FORRÁS: Avner Ben-Ner et al., „Identity and in-group/out-group differentiation in work and giving behaviors: Experimental evidence [Identitás és saját csoport/külső csoport megkülönböztetés a munkában és az adakozás során: Kísérleti bizonyítékok]”, *Journal of Economic Behavior & Organization*, 72. évf., 1. szám, 2009, 153-170. o.

Amikor a zsidóságot „külső csoportnak” tekinti valaki, az előítéleteket ébreszthet velük szemben. Az ismeretek bővítése és egy kevésbé ismert hagyomány megismertetése az egyik olyan tanítási stratégia, ami alkalmazható az előítéletek, valamint a „saját csoport” és a „külső csoport” között észlelt különbségek csökkentésére.²

Ennek az oktatási segédletnek az a célja, hogy alapvető ismereteket nyújtson a zsidó emberek vallásáról, kultúrájáról és sokszínűségéről; és elősegítse a sokszínű csoport gyökereinek, szokásainak, imáinak és hitének megértését. Az alábbi oktatási javaslatok segíthetnek a diákoknak abban, hogy a zsidó lét különböző vetületeit jobban megértseik.

¹ 2016 World Jewish Population: The Berman Jewish DataBank, [2016: A világ zsidó népessége. A Berman féle zsidó adatbank] <<https://www.jewishdatabank.org/databank/search-results/study/831>>.

² Maureen McBride, Scottish Centre for Crime and Justice: „What works to reduce prejudice and discrimination? A review of the evidence [Hogyan csökkenthetőek az előítéletek és a diszkrimináció? A bizonyítékok áttekintése]”, 2015. október 14., <<https://www2.gov.scot/Resource/0048/00487370.pdf>>.

Háttér

A zsidó emberek különálló csoportként az időszámításunk előtti második évezredben jelentek meg először a Közel-Keleten. Napjainkban a zsidók egy heterogén csoportot alkotnak, különböző nemzeti gyökerekkel, különböző fizikai jellemzőkkel és különböző szintű és típusú valóságossággal.

A „zsidó” kifejezés ma minden olyan személyre vonatkozik, aki a zsidó emberek közé tartozik vagy betér a judaizmus vallásába. A zsidó törvények – Halakha – szerint a zsidóság anyai ágon öröklődik, vagyis a zsidók zsidónak születnek. Sokak számára azonban a zsidó identitás nem kifejezetten vallási hovatartozásra utal, hanem egy közös kultúr-történet elismerését jelenti.

A zsidó diaszpóra (a zsidók szétszórása) a mai Jeruzsálem területén épült első templomnak a babiloniak általi i.e. 586-ban történt lerombolása után kezdődött, majd a Római Birodalom idején folytatódott.³ Míg néhány zsidó a régióban maradt és más vallási vagy etnikai csoportok mellett élt, sokan elvándoroltak. Napjainkban különböző

kifejezéseket használnak erre a földrajzi sokféleségre.

- **„Askenáziknak”** nevezzük azokat a zsidókat, akik i.sz. 800-1000 körül Észak-Franciaországba és Németországba, majd később Közép- és Kelet-Európába vándoroltak; közülük sokan jiddisül beszéltek (ami a héber és a német nyelv keveréke).
- **„Szfárdoknak”** nevezzük azokat a zsidókat, akik Spanyolországba és Portugáliába vándoroltak, majd egyes csoportok Észak-Afrikában és az Oszmán Birodalomban telepedtek le, miután a 15. és 16. századi inkvizíció során kiűzték őket. Nyelvük – a ladino – a spanyol és a héber nyelv keveréke.
- A **„mizrahi”** kifejezést gyakran a két említett európai csoporton kívüli zsidókra használjuk. Őseik nagyrészt a Közel-Keleten maradtak vagy Észak-Afrikában, illetve Közép-Ázsiában telepedtek le.⁴
- Az **etióp** zsidókat Béta Izrael néven is ismerjük, közülük sok ezren élnek ma Izraelben.

- Indiától Kanadáig **egyéb zsidó etnikai csoportokat** is találunk a világban.

Az évszázadok során egyes helyeken az uralkodók és arisztokraták hívták be a zsidókat, hogy ott korlátozott jogok birtokában letelepedjenek. A nemzeti kormányok, a nemzeti jog és az állampolgárság mai értelemben vett megjelenése előtt a zsidó vezetők az uralkodóval álltak kapcsolatban, aki vállalta védelmüket.⁵

A nemzeti nyelvek mellett Izraelben és azon kívül is a héber vált a zsidókat egyesítő nyelvvé. Az ősi, bibliai héber, mint élő modern nyelv újjászületése a XIX. század végének és a XX. század elejének figyelemre méltó kulturális fejleménye.

A holokauszt előtt – amikor hatmillió zsidót gyilkoltak meg Európában – 16,7 millió zsidó élt szerte a világon. 2016-ra a világ zsidó lakossága újra elérte a 14,4 millió főt, ami a világ teljes népességének kevesebb mint 0,2 százalékát teszi ki. Napjainkban a legtöbb zsidó ember Izraelben él, több mint 6,5 millióan – ez

³ De Lange, Nicholas: *An Introduction to Judaism* [Bevezetés a judaizmusba] (Cambridge University Press, 2000), 27. o.

⁴ További információ a „mizrahi” kifejezésről és jelenkori használatáról: <<https://www.myjewishlearning.com/article/who-are-mizrahi-jews/>>; <<https://www.myjewishlearning.com/article/mizrahim-in-israel/>>.

⁵ Ilyen viszonyra a XII. századi Franciaországban, Angliában és Németországban találunk példát. Lásd: Gavin I. Langmuir: *Towards a Definition of Antisemitism* [Az antiszemitizmus meghatározása] (London: University of California Press, 1996), 137-142. o.

az ország lakosságának körülbelül 75 százaléka.

A XIX. század végén sok zsidó vándorolt be erre a területre, ami akkor az Oszmán Birodalom fennhatósága alatt állt. A XX. század elején és a holokauszt után a bevándorlók száma jelentősen megnőtt.

Minthogy a zsidó emberek sok országban (Izraelt kivéve) a lakosság kis részét teszik ki, ezekben az országokban az emberek talán még soha nem találkoztak egyetlen zsidó emberrel sem. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy anélkül kerültek zsidó emberekkel kapcsolatba, hogy azt észrevették volna, mivel sok olyan zsidó van, akinek zsidósága nem látható. Vannak, akik a zsidó szó hallatán az ultraortodoxokra más néven *haszidokra* asszociálnak, akiket hagyományos öltözetük (fekete kalap, szakáll, esetleg göndör pajesz) könnyen felismerhetővé tesz.⁸ Egyes férfiak esetén csak a *kipa* (vagy *jármülke*/koltipik) árulja el, hogy viselője vallásos zsidó. Azonban egy, az európai zsidók

Néhány EBESZ-tagország zsidó lakossága 2016-ban

Ország ⁶	Zsidó lakosság	Teljes népesség (millió fő)	A zsidó lakosság százalékos aránya (%)
Azerbajdzsán	8 400	9,7	0,87
Belgium	29 500	11,2	0,26
Kanada	388 000	35,8	1,08
Franciaország	460 000	64,3	0,71
Németország	117 000	81,1	0,14
Magyarország	47 600	9,8	0,49
Olaszország	27 400	62,5	0,04
Lettország	5 000	2,0	0,25
Hollandia	29 900	16,9	0,18
Moldova	3 500	4,1	0,85
Oroszország	179 500	144,3	0,12
Svédország	15 000	9,8	0,15
Svájc	18 800	8,3	0,23
Törökország	15 500	78,2	0,02
Ukrajna	56 000	42,8	0,13
Egyesült Királyság	290 000	65,3	0,44
Egyesült Államok	5 700 000	321,2	1,77

antiszemitizmussal kapcsolatos tapasztalatait és percepcióját vizsgáló 2018-as felmérés válaszadói azt mondták, hogy időnként kerülnek zsidó mivoltuk nyilvános megmutatását.⁹

⁶ Forrás: Sergio DellaPergola: „World Jewish Population, 2016”. [A világ zsidó lakossága] Berman Jewish DataBank, 17. szám (2017. február), 24. o.

⁷ Israel Central Bureau of Statistics, *Monthly Bulletin of Statistics – February 2019*, “Population, By Population Group”, <<https://www.cbs.gov.il/en/publications/Pages/2019/Monthly-Bulletin-of-Statistics-2019>. február.aspx>

⁸ Sok haszid férfi olyan öltözetet visel, amely a 18. századi lengyel nemesség stílusára emlékeztet, ekkor jelent meg ugyanis a haszidizmus.

⁹ Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: *Az antiszemitizmus tapasztalata és percepciója: második felmérés a zsidók elleni diszkriminációról és gyűlölet-bűncselekményekről az EU-ban* (2018) 37. o., <<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>>.

Vallási vonatkozások

A bibliai történet szerint a zsidó nép Ábrahám leszármazottja. A judaizmus kulcsfontosságú vallási alapelve az egyetlen, mindentudó, mindenható, jóindulatú, transzcendens Istenbe vetett hit, aki megteremtette és folyamatosan irányítja a világ-egyetemet. A judaizmus követői szerint Isten¹⁰ a *Tóra* formájában kinyilatkoztatta a törvényeket és parancsolatokat Mózesnek a Sínai-hegyen (Mózes öt könyve, amelyek a zsidó törvények és hagyományok alapját képezik), ami a héber Bibliát, más néven az Ószövetséget alkotó három rész egyike.¹¹ A judaizmus, mint vallás megelőzte más monotheista vallások, például a kereszténység és az iszlám kialakulását, illetve befolyásolta azokat, kölcsönhatásba lépett velük. A három vallásnak közös alaptörténetei és kulcsfigurái vannak, például Ábrahám és Mózes.

A judaizmusban a központi hatalom nem egy személyben összpontosul, hanem a szent szövegekben és hagyományokban. A vallás gyakorlása Isten Tórában leírt és a *Talmudban* (rabbini írások gyűjteménye) kifejtett törvényeinek és parancsolatainak tanulmányozására és

betartására irányul. A zsidó vallási vezetőt rabbinak nevezik, ő a *Tóra* tudósa és tanítója, aki segít a zsidó törvények értelmezésében és alkalmazásában. A rabbi, akárcsak a világi emberek, köteles megházasodni, és megtapasztalni a világi élet minden küzdelmét és örömét.

Mint a modern világ minden vallási vagy kulturális csoportjában, a judaizmuson belül is sok felekezet létezik. Ezek a csoportok eltérően értelmezhetik a zsidó törvényeket, vagy eltérő normákat követhetnek. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül felvázoljuk a legnagyobb felekezeti csoportokat, bár más irányzatok is léteznek.¹²

Az **ortodox zsidók** nemcsak a liturgiával, hanem az étkezéssel és az öltözködéssel kapcsolatban is különböző mértékben követik a hagyományos zsidó törvényeket és szokásokat. Abban a hitben hangsúlyozzák a Halakha – a judaizmus írott és szóbeli törvényeinek összessége – tekintélye iránti teljes tisztelet szükségességét, hogy a magatartás végső mércéje Isten kinyilatkoztatott akarata, nem pedig egy adott korra jellemző

értékrend. Az ortodox zsidóság jelentős részét a **haszidok** alkotják; minden haszid ortodox zsidó, de nem minden ortodox zsidó haszid.

A **reformmozgalom**, más néven **progresszív** vagy **liberális judaizmus** Németországban indult el a XIX. század elején, amikor az európai zsidókra vonatkozó jogi és politikai korlátok fokozatosan megszűntek. A reformmozgalom a Tóra tanításainak személyes értelmezését hangsúlyozta, ugyanakkor lerövidítette a liturgiát, a héber helyett helyi nyelvű imákat és prédikációkat vezetett be, és opcionálissá tette az étkezésre, a ruházatra és a Sábátra (Szombat) vonatkozó korlátozásokat. Ennek a mozgalomnak volt befolyásos alakja Moses Mendelssohn (1729–1786), zsidó származású német filozófus.

A **konzervatív judaizmus**, más néven **maszorti judaizmus** a XIX. század közepén kezdődött Németországban, válaszul a Halakha reformmozgalmon belüli fellazulására. A konzervatív zsidók üdvözölték a judaizmus reformjait az oktatás és a kultúra területén

¹⁰ A zsidó hagyományon belül sokak számára a tisztelet jele, hogy nem írják le Isten nevét, mert az írás törölhető vagy eldobható lehet. Ehelyett gyakran a Is-en kifejezést használják.

¹¹ Nicolas de Lange: *An Introduction to Judaism* (Cambridge University Press) 50., 162-163. o.

¹² A zsidó felekezetekkel kapcsolatos további információkért lásd: <<https://www.myjewishlearning.com/article/the-jewish-denominations/>>.

(például a modern öltözködés elfogadását), de visszatértek a héber nyelv használatához a liturgiában, valamint az étkezési törvények, a Sábát és a Tóra szinte valamennyi rituáléjának betartásához. Az 1980-as években a konzervatívok úgy döntöttek, hogy nők is lehetnek rabbik.

Sok zsidó ember nem tagja semmilyen felekezetnek és nem tartja a vallási előírásokat. Ezenkívül számos olyan, felekezeteken átívelő közösségi szervezet is létezik, amelyek vallási ágtól függetlenül szolgálják a zsidó közösség tagjait.

A zsidó kultúra legfontosabb vonatkozásai

Sábát: péntek napnyugtától szombat napnyugtáig sok vallásos zsidó ünnepli a Sábátot a világ minden táján különböző módokon és szokások szerint; egyesek ilyenkor semmilyen munkát nem végeznek.

Étkezési korlátozások: a zsidó törvények tartalmaznak étkezési előírásokat, amelyeket bizonyos zsidók kisebb-nagyobb mértékben, míg néhányan egyáltalán nem tartanak be. A zsidó törvényeknek megfelelő ételeket kósernek nevezünk. A sertéshús és a kagyló fogyasztása tilos, a többi állatot pedig általában szigorú szabályok szerint, szakképzett személynek (*sakter*) kell levágnia. Hús- és tejtermékeket egyszerre nem fogyaszthatnak, főzhetnek vagy tárolhatnak; hús vagy baromfi fogyasztása után egy vallásos zsidó vár némi időt, mielőtt tejes ételt enne. A jó gyakorlat az, ha közvetlenül az adott személyt kérdezzük meg az általa betartott étkezési korlátozásokról.

Főbb ünnepek: Mint minden vallásnak, így a judaizmusnak is számos ünnepe van az év során. Ezek közül néhány még azon zsidók számára is nagy jelentőséggel bír, akik nem különösebben vallásosak. A pontos dátumok évről évre kissé változnak, mivel a judaizmus a holdnaptárt követi. Hasznos utánanézni a dátumoknak, és beírni őket az iskolai naptárba, mivel azok hatással lehetnek a zsidó diákok, szülők és kollégák életére.

- A Ros Hásáná a két napig tartó zsidó újév kora ősszel. A Jom Kippurral együtt a legszentebb zsidó ünnepnek számít.
- Jom Kippur az Engesztelés Napja, és tíz nappal Ros Hásáná után tartják. Az egész napos böjtölés és zsinagógában való imádkozás során a zsidók átgondolják az életüket, bűnbánatot tartanak és döntenek a változtatásokról az új évre.
- A Pészach a szabadság ünnepe, amelyet tavasszal tartanak, hogy megemlékezzenek a zsidók kivonulására Egyiptomból. Nyolc napig tart, s az első estét egy *széder* nevű rituális étkezéssel ünneplik meg.
- Hanuka a tél közepére esik. A Fények Ünnepeként is ismert, gyakran ajándékozással jár együtt, nyolc napig tart, amely során egy különleges, kilencágú gyertyatartón, az ún. hanukián nyolc gyertyát gyújtanak meg.

Beavatási rítusok: Minden kultúra és vallás megjelöli az élet fontos átmeneteit. Az alábbiakban felsorolunk néhányat, amelyek a zsidó gyermekeket érintik:

- **Körülmetélés:** A zsidó fiúkat általában nyolc napos korukban körülmetélik.
- **Bár micvó és bát micva:** 12-13 éves koruk körül a fiúk a bár micvó, a lányok pedig a bát micva szertartással ünneplik a gyermekkorból a serdülőkorba való átmenetet.

FORRÁS: Nicolas de Lange: *An Introduction to Judaism* [Bevezetés a judaizmusba] (Cambridge University Press, 2000), 89-91, 95, 97-118, 226-237. o.

Tantermi stratégiák a zsidó emberekről és a judaizmusról szóló ismeretek bővítésére

Gyakorlati példák a pedagógusok számára az antiszemita sztereotípiák megkérdőjelezésére és megelőzésére¹³

Gyakorlat típusa

Példa

Személyes történetek bemutatása

Osszunk meg személyes történeteket, amelyek bemutatják:

- A zsidó világ sokszínűségét, hogy a zsidók – csakúgy mint más háttérű emberek - vallási meggyőződés vagy hitélet szempontjából igen sokfélék, illetve nem vallásosak is lehetnek;
- Azt, hogy mi a közös a zsidókban és nem zsidókban, például kulturális, társadalmi-gazdasági, földrajzi, nyelvi vagy más jellemzők tekintetében; és
- Zsidó és más vallási vagy kulturális háttérű embereket, akik helyi, országos és/vagy nemzetközi szinten pozitív hatást gyakoroltak.

Integrálás a történelem órákba

- A zsidóság történetét a helyi, nemzeti vagy nemzetközi történelem részeként, több nézőpontot is bemutatva tanítsuk, ideértve Izrael Állam történetét és az izraeli-palesztin helyzetet;
- A történelmet személyessé kell tenni; el kell mondani a zsidó emberek történetét (hétköznapi és ismert embereket egyaránt, például azokat, akik a tudományok, a művészetek, a filozófia területeihez járultak hozzá, stb.);
- Vizsgáljuk meg, hogy a különféle, társadalmilag elfogadott sztereotípiáknak milyen hatásuk van a férfiak és nők, bizonyos közösségek és csoportok – például zsidók - jogaira a történelem különböző időszakaiban és napjainkban; és/vagy
- Tartsunk tanórákat az antiszemitizmusról a holokauszt előtti időktől napjainkig (ez nem helyettesíti a nagyon fontos, holokausztról szóló órákat).

A diákok sokszínű identitásainak fókuszba helyezése

- A diákok önarcképet készíthetnek saját magukról (szöveget, festményt, verset, stb.), hogy elgondolkozzanak saját identitásuk sokszínűségéről;
- A diákok mutassák be az önarcképeket, feladatuk kapva azt is, hogy azonosítsák a sokszínűség megjelenését az osztályban (pl. rassz, bőrszín, anyanyelv, állampolgárság, nemzeti vagy etnikai származás, nem, szexuális orientáció, hobbi, érdeklődés, ideálok, egyéni sajátosságok);
- A diákok kapjanak útmutatást önarcképük azon aspektusainak azonosításához, amelyek sztereotípiákat tükrözhetnek vagy generálhatnak. Ezt szolgálhatja az a tanári kérdés a diákok felé, hogy összpontosítsanak arra, kik is ők, és milyen tényezők befolyásolják identitásuk kialakulását (beleértve saját belső elhatározásaikat és az őket érő külső hatásokat); és/vagy
- Vizsgáljuk meg, hogy milyen kapcsolatban áll a diákok önmagukról alkotott képe bizonyos tulajdonságaik tekintetében azzal, ahogy mások látják őket; ezzel bemutatható a társadalmi narratívák konstruált mivolta.

¹³ Példák forrása: *Oktatással az antiszemitizmus ellen. Útmutató szakpolitikai döntéshozóknak* (Varsó: EBESZ/ODIHR, 2018), 41. o., <<https://www.osce.org/odihr/383089>>.

¹⁴ CM Steele, Steven J. Spencer és Joshua Aronson: Contending with group image: The psychology of stereotypes and social identity [Küzdelem a csoportról alkotott képpel: A sztereotípiák és a társadalmi identitás pszichológiája], in Mark. P. Zanna (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 34. évf. (Amsterdam: Academic Press, 2002), 379-440. o.

Mi a teendő, ha...?

...egy diák azt mondja, hogy „minden zsidó izraeli, és minden izraeli zsidó!”?

Magyarázzuk el neki, hogy míg Izrael több millió zsidó állampolgárnak ad otthont, sok zsidó a világ más országainak állampolgára. Valójában a zsidóság többsége ma nem Izraelben él, és az izraeli lakosságnak csak körülbelül 75 százaléka zsidó (a fennmaradó lakosság egy része muszlim, beleértve a beduinokat, valamint keresztény és drúz).¹⁵ A zsidó emberek identitásával kapcsolatos félreértés veszélyes lehet, mivel ahhoz vezethet, hogy a zsidókat a jelenlegi izraeli kormány politikájával azonosítják, vagy hogy az Izraelben zajló eseményekre reagálva világszerte megnő az antiszemita incidensek száma.

...egy diák azt mondja: „a zsidók mind ugyanúgy néznek ki. Könnyen felismerhetők a nagy orruk-ról és fekete ruháikról.”?

Fontos hangsúlyozni a zsidó emberek és fizikai tulajdonságaik sokszínűségét, hiszen Észak-Amerikában, Kelet- és Nyugat-Európában, a Földközi-tenger térségében, a Közel-Keleten, Ázsiában és Afrikában is élnek zsidók, akik vallási és kulturális szokások széles skálájával rendelkeznek. Az ortodox

Tevékenység

Egy zsidó múzeum meglátogatása remek lehetőséget nyújthat a helyi zsidó örökség és a zsidók helyi kultúrával való kapcsolatának bemutatására. Egyes városok zsidó sétákat is szerveznek, amelyek elősegítik a zsidó közösségek múltbeli és jelenkori szerepének és tapasztalatainak megbecsülését.

zsidók egy csekély kisebbségét ultraortodoxnak tekintjük. Ők jellegzetes fekete ruhát viselnek, s mivel gyakran ők a leginkább feltűnőek, sokan azt gondolják, hogy csak az ultraortodox zsidók igazi zsidók. A kampós orrú kép egy rosszindulatú XIII. századi európai karikatúrára vezethető vissza „a zsidó”-ról, amelyet az idők során újra és újra felhasználtak, és napjainkban is az egyik uralkodó sztereotípiá-

...egy diák valamilyen jellemzővel illeti a zsidókat, például „furcsának” vagy „különösnek” nevezni őket?

Természetes, hogy az emberek „furcsának” találják a számukra ismeretlen dolgokat. Sok diák soha nem találkozott zsidó emberekkel, és csak nagyon korlátozott és általános információkkal rendelkezik róluk. A származás, a vallási és világi mozgalmak sokszínűségének, valamint annak megértése, hogy a zsidók különböző módokon határozzák

meg magukat zsidóként, segíthet az alapvető előítéletek lebontásában. Általánosságban elmondható, hogy az identitás összetettségét gyakran túlságosan leegyszerűsítik a médiában és a reklámokban, az iskolában pedig jellemzően nem foglalkoznak vele. Ez a sztereotíp megközelítések megszilárdulását okozhatja a társadalomban. A sztereotípiák

Tevékenység

Szervezzünk az osztálynak látogatást a helyi zsidó kulturális központ(ok)ba, hogy a diákoknak lehetőségük legyen olyan emberekkel is találkozni, akik nem illelenek a sztereotíp képbe. Meghívhatjuk egy helyi zsidó ifjúsági csoport tagjait is, hogy a családjukról és hagyományaikról beszéljenek.

¹⁵ The Central Bureau of Statistics (Israel), [Központi statisztikai hivatal – Izrael] Monthly Bulletin of Statistics – 2018. október, <<https://www.cbs.gov.il/EN/pages/default.aspx>>.

Tevékenység

Használjuk ki az ünnepeket a különböző hagyományok és történelmek megismerésére. A vallási hagyományok között számos párhuzam vonható. Például a Pészach és a Húsvét az év nagyjából ugyanazon idejére esik, akárcsak a Hanuka és a Karácsony. Emellett minden hagyománynak része a böjt valamilyen formája: az iszlámban a Ramadán, a zsidó vallásban a Jom Kippur, a keresztényeknél pedig a Nagyböjt.

A diákok kis csoportos kutatást végezhetnek a különböző vallások fontos elemeiről, amelyeket aztán bemutatnak az osztálynak.

kezelésének legcélszerűbb módja egy átfogó, interaktív és inkluzív megközelítés, ami valamennyi identitás sokféleségét és gazdagságát figyelembe veszi, beleértve mindenki helyét a társadalomban és az osztályban.

Azok a diákok, akiknek volt alkalmuk megosztani saját történetüket, gyakran nyitottabbak mások történeteinek meghallgatására. Nehéz lehet egy másik ember történelméhez és hagyományaihoz kapcsolódni, ha az illető a sajátjával sincs tisztában. Ha lehetőséget adunk a diákoknak saját gyökereik feltárására – beleértve a másokkal közös és eltérő elemeket is –, az jó módja lehet annak, hogy megismertessük őket olyan kultúrákkal, amelyek esetleg nem képviseltetik magukat az osztályban.

Források és tananyagok, további olvasnivaló

További információk a helyi zsidó múzeumokról vagy örökségről:

- Az Európai Zsidó Múzeumok Szövetsége:
<<http://www.aejm.org/>>;
- Az Amerikai Zsidó Múzeumok Tanácsának tagjai:
<<http://www.cajm.net/members/>>;
- A zsidó örökség európai útvonalai:
<<https://www.jewishheritage.org/web/european-routes>>; és
- A Zsidó Kultúra Európai Napjai, mely minden szeptember első vasárnapján kezdődik:
<<https://www.jewishheritage.org/web/edjc>>.

A judaizmussal kapcsolatos további információkért lásd:

- Judaism 101: [Judaizmus 101]
<<http://www.jewfaq.org/>>
- My Jewish Learning: [Zsidó tanulmányaim]
<<https://www.myjewishlearning.com/>>; és
- „Judaism”, a BBC honlapja,
<<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/judaism/>>.

Lásd még a következő kiadványokat:

- David N. Myers: *Jewish History: A Very Short Introduction* [Zsidó történelem. Nagyon rövid bevezetés] (Oxford University Press, 2017);
- Norman Solomon: *Judaism: A Very Short Introduction* [Judaizmus. Nagyon rövid bevezetés] (Oxford University Press, 2000); és
- Nicolas de Lange: *An Introduction to Judaism* [Bevezetés a judaizmusba] (Cambridge University Press, 2000).

A világ különböző városainak zsidó örökségéről és mai életéről szóló kis videók gyűjteményét lásd:

<<http://jewishdiscoveries.com/>>.

A zsidó szokásokról, rítusokról és rituálékról szóló oktatási tevékenységekhez lásd a Zsidó Hozzájárulás a Befogadó Európához (CEJI) weboldalát:

<http://www.ceji.org/?q=content/publications/educator_resources>.

Pedagógusoknak készült óratervek és feladatok gyermekeknek:

<<http://religions.mrdonn.org/judaism.html>>.

A Guardian's Teacher Network oldalán ötleteket talál a judaizmus oktatásához:

<<https://www.theguardian.com/teacher-network/2016/jan/18/how-to-teach-judaism>>.

A judaizmusról szóló online oktatási kvízek itt érhetők el:

<<https://www.educationquizzes.com/us/specialist/>>.

A második világháború előtti zsidó mindennapokról szóló óraterveket lásd:

<www.facinghistory.org/music-memory-and-resistance-during-holocaust/jewish-life-world-war-ii>.

„A közösség hálója: Zsidó élet a háború előtt [The Web of Community: Jewish Life Before the War]” óraterveket lásd:

<www.facinghistory.org/resource-library/web-community-jewish-life-wars>.

A világ zsidó közösségeinek példáit lásd a „Zsidók világszerte” részben:

<www.myjewishlearning.com/category/study/jewish-history/jews-around-the-globe/>.

Sok országos vagy helyi zsidó közösségi szervezet honlapján található alapvető kulturális információ.

